

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

Autoreferát disertační práce

Mgr. Martina Novopacká

Úspěch ve vězeňských programech jako signál desistance

Success in Correctional Treatment as a Signal of Desistance

Školitel: doc. PhDr. Jiří Buriánek, CSc.

Obsah

ŽIVOTOPIS AUTORKY MARTINY NOVOPACKÉ	3
ÚVOD (VÝZKUMNÉ OTÁZKY DIZERTAČNÍ PRÁCE)	6
1 REHABILITAČNÍ A DESISTENČNÍ MODEL (INTEGRACE DOSAVADNÍHO VÝZKUMU).....	1
1.1 REHABILITAČNÍ MODEL.....	1
1.2 DESISTENČNÍ MODEL.....	1
2 TEORIE DESISTENCE.....	2
2.1. SOCIÁLNĚ-STRUKTURNÍ PÓL DESISTENČNÍCH TEORIÍ A JEHO KORELÁTY	3
2.2. SUBJEKTIVNÍ PÓL TEORIÍ DESISTENCE A JEHO KORELÁTY.....	4
2.3. DESISTENČNÍ TEORIE VE SVĚTLE GENDERU, TŘÍDY A VĚZEŇSKÉHO PROSTŘEDÍ	4
3 METODOLOGIE	5
4 ANALÝZA (ODPOVĚDI NA VÝZKUMNÉ OTÁZKY).....	6
3.1 ANALÝZA RIZIKOVÝCH A PROTEKTIVNÍCH FAKTORŮ ÚSPĚCHU VE VĚZEŇSKÝCH PROGRAMECH	6
3.2 ANALÝZA ŘÍZENÍ PROTEKTIVNÍCH A RIZIKOVÝCH FAKTORŮ ÚSPĚCHU VE VĚZEŇSKÝCH PROGRAMECH.	10
3.3 ANALÝZA PŘÍLEŽITOSTÍ A BARIÉR ÚSPĚCHU VE VĚZEŇSKÝCH PROGRAMECH V DESISTENČNÍ PERSPEKTIVĚ	13
4 ZÁVĚR A DISKUSE	15
5 LITERATURA.....	18

Životopis autorky **Martiny Novopacké**

Relevantní pracovní zkušenosti

7/2017–současnost	<p>Výzkumný pracovník</p> <p><i>INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI, MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI</i></p> <p><u>Výzkumná témata:</u> Domácí násilí, viktimizace, drogová kriminalita, penologický výzkum, sociálně vyloučené lokality</p> <p><u>Členka komisí:</u> Komise pro Istanbulskou úmluvu (Senát ČR), Komise pro hodnocení žádostí Norských fondů, Komise pro hodnocení dotací na projekty podporující oběti trestných činů (MŠP), Komise pro předsudečné násilí (Úřad vlády ČR)</p>
1/2021-9/2021	<p><i>Rodičovská dovolená</i></p>
9/2017–současnost	<p>Výzkumný pracovník a vyučující lektor</p> <p><i>UNIVERZITA KARLOVA</i></p> <p><u>Vyučované kurzy:</u> Sociologický výzkum I, Kvantitativní výzkum, Chapters of Social Deviance, Introduction to Criminology, Crime in Societies</p>
9/2024–současnost	<p>Vyučující lektor</p> <p><i>OSTRAVSKÁ UNIVERZITA</i></p> <p><u>Vyučovaný kurz:</u> Viktimologie</p>
1/2019–současnost	<p>Tajemnice</p> <p><i>ČESKÁ KRIMINOLOGICKÁ SPOLEČNOST</i></p>
6/2016–6/2020	<p>Poradce pro oběti trestných činů</p> <p><i>PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR</i></p>
3/2014–3/2016	<p>Research Executive</p> <p><i>IPSOS</i></p>

Vzdělání

7/2017- současnost	Doktorský program Sociologie <i>UNIVERZITA KARLOVA, FILOZOFICKÁ FAKULTA</i>
2013-2017	Magisterský program Sociologie <i>UNIVERZITA KARLOVA, FILOZOFICKÁ FAKULTA</i>
2010-2013	Bakalářský program Sociologie <i>UNIVERZITA KARLOVA, FILOZOFICKÁ FAKULTA</i>
2014-2015	Meziuniverzitní výměna, Criminology <i>UNIVERSITY OF MIAMI, USA</i>
2012	Semestrální výměnný pobyt ERASMUS, sociologie <i>UNIVERSIDAD DE CIENCIAS Y POLITICAS, GRANADA</i>

Akademické stáže a další vzdělání

8/2023-11/2023	Fellow researcher, University of Essex
6/2019	EMCDDA Summer School of Drugs, Lisabon, Portugalsko

Účast na vybraných projektech za posledních 5 let

3/2024-3/2026	EU: Centrum veřejného zdraví se zaměřením na alkohol (1LF UK)
6/2020-3/2024	Norské fondy EHP (LP-PDP7-001): Zlepšení v oblasti zacházení s pachatelí a v oblasti podpory obětí v případech domácího a genderově podmíněného násilí v ČR (IKSP)
5/2023-5/2024	EU: INTENS: Neparafilní pachatelé sexuálně motivovaných trestných činů ve výkonu trestu odnětí svobody (GŘVS ČR a VOLONTÉ)
9/2020-12/2023	TAČR (TL03000532) Předpoklady úspěšnosti a selhávání odsouzených zařazovaných do vězeňských programů cílených na snižování rizik (ROOT '20) (FF UK, katedra sociologie)
6/2019-6/2021	GAČR (18-23940S) Partnerské násilí: diferenciacce jeho podmínek, měření a hodnocení (FF UK, katedra sociologie)

Vybrané publikace za posledních 5 let

- 1** Přesličková, H., Novopacká M., Paloušová V. & Roubalová M. (in print). Zacházení s pachateli domácího partnerského násilí II.
- 2** Přesličková, H., Novopacká M., Paloušová V. & Roubalová M. (2023). Zacházení s pachateli domácího partnerského násilí I. ISBN 978-80-7338-206-3, IKSP.
- 3** Trejbalová T., Novopacká M. (in review). Institutional Behavior of Capital Murderers. *Aggression and Violent Behavior*.
- 4** Barták, M., Novopacká M., Petruželka B. & Rogalewicz V. (in review). Public opinions related to alcohol industry sport advertisement and sponsorship are related to respondents level of alcohol consumption. *European Sport Management Quarterly*.
- 5** Novopacká, M., & Přesličková, H. (2023). Partnerské násilí z pohledu trestní justice: Rodinný kontext a soudní dilema. *Česká Kriminologie*, 2, 1-25.
- 6** Novopacká, M., Podaná, Z., Buriánek, J., Jiříčka, V., Hůrka, J., & Petras, M. (2023). Úspěšnost a selhání ve vězeňských programech. *Česká Kriminologie*, 1, 1-25.
- 7** Novopacká, M., Paloušová, V. & Přesličková, H. (2023). Soudní rozhodnutí ve věcech domácího násilí: Co víme o pachatelích trestných činů se znakem domácího násilí? *Trestněprávní revue*, 3, 177-184.
- 8** Novopacká, M., Podaná, Z., & Paloušová, V. (2023). Partnerské násilí jako předmět teoretického zájmu a empirického výzkumu. V J. Buriánek & Z. Podaná (Eds.), *Násilí tváří v tvář: Zkoumání kalamitních podob partnerských vztahů* (1. vydání). SLON – Studie. ISBN 978-80-246-5511-6.
- 9** Blatníková, Š., Novopacká, M., Přesličková, H. & Zeman, P. (2021). Kriminální historie pachatelů závažného násilí v ČR. ISBN 978-80-7338-194-3, IKSP.
- 10** Novák P., Novopacká M., Grohmannová K., Koňák T., Roubalová M. & Trávníčková I. (2021) Praktické implikace konceptů kriminální kognice a psychopatie v penitenciární práci s uživateli návykových látek. In: *Aplikovaná psychologie*. VI. 10/2021, str. 878-897.
- 11** Roubalová, M., Holas, J., Kostelníková, Z. & Pešková, M. (2019). Oběti kriminality. Poznatky z viktimizační studie. ISBN 978-80-7338-174-5, IKSP.

Úvod (výzkumné otázky dizertační práce)

Vězeňské programy představují klíčovou součást systému trestní spravedlnosti a jejich primárním cílem je snížení kriminogenních rizik odsouzených a v důsledku toho omezení recidivy. Vězeňské intervence by měly poskytnout odsouzeným nástroje a dovednosti potřebné k tomu, aby mohli po propuštění z výkonu trestu vést soběstačný a zákonný život (Olver et al., 2011). Navíc jsou spojovány s vyšší šancí na úspěšné zařazení do pracovního procesu po opuštění výkonu trestu (Andrews & Bonta, 2010; Davis, 2013; Kim & Clark, 2013) či s vyšším sebevědomím a touhou po pozitivní změně (Behan, 2014; Erisman & Contardo, 2005). Jako nejeftektivnější se v zacházení s odsouzenými osvědčuje následování tzv. RNR principů (*Risk-Need-Responsivity*; Andrews & Bonta, 2010). Tyto principy postulují, že intervence by měly být zaměřeny především na odsouzené s vyšší mírou rizikovosti a brát v úvahu jejich kriminogenní potřeby a schopnosti program úspěšně absolvovat. Na základě těchto principů jsou koncipovány také české programy zacházení (dále „**vězeňské programy**“).¹

Úspěch ve vězeňském programu je v souladu s rehabilitačním modelem hodnocen skrze jejich schopnost snížit recidivu. Rehabilitační model však čelí v posledních letech rostoucí kritice, přičemž hlavní výhrady se týkají používání rizikově orientovaného jazyka (Maruna, 2012; Polaschek, 2017), expertem řízeného charakteru rehabilitace (Maguire, 2004; Maruna, 2012) a spoléhání na recidivu jako na jediné kritérium úspěšnosti (Cullen & Jonson, 2017; Drápal, 2017; National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (U.S.) et al., 2022).

Cílem dizertační práce je rozšířit rámec hodnocení úspěšnosti o desistenční perspektivu, která umožňuje přistoupit k hodnocení úspěchu vězeňského programu s vyšší mírou detailu a přesnosti a daleko nad rámec tradičních ukazatelů recidivy. Navrhovaný přístup zohledňuje zkušenosti lektorů, kteří chod programů zajišťují v každodenní praxi, i odsouzených, pro něž jsou tyto programy designovány. Za účelem naplnění tohoto cíle jsem stanovila hlavní výzkumnou otázku (HVO), na kterou navazují tři výzkumné podotázky (VO1-VO3):

¹ V českém prostředí byla do roku 1989 odborná práce s odsouzenými nazývána jako resocializační programy či resocializační působení, třebaže se jednalo spíše o pouhé aktivity, které nebyly nijak legislativně zakotveny (Drápal et al., 2021). V roce 1994 se v českém právním řádu poprvé objevil termín resocializační programy. Pracovní, vzdělávací, speciální výchovné, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů dostaly souhrnný název program zacházení. Od roku 2005 do současnosti vznikají ve vězeňské službě strukturované a cílené programy, tzv. standardizované programy, které mají vlastní proces vzniku, pilotování, implementace a evaluace.

Hlavní výzkumná otázka (HVO): Jak může perspektiva desistence obohatit porozumění úspěšnosti ve vězeňských programech?

Výzkumná podotázka 1 (VO1): Jaké faktory lze spojit s úspěchem jedince ve vězeňských programech?

Výzkumná podotázka 2 (VO2): Jakým způsobem se identifikované klíčové faktory odrážejí v praxi lektorů vězeňských programů a jaké strategie tyto lektoři volí k jejich překonání?

Výzkumná podotázka 3 (VO3): Jaké jsou bariéry a příležitosti v práci s odsouzenými v Česku z hlediska desistenční perspektivy?

Disertační práce je strukturovaná do několika vzájemně propojených částí. V úvodní kapitole se věnuji představení rehabilitačního a desistenčního přístupu k hodnocení vězeňských programů. Prvý zmíněný charakterizuji jako dominantní, ten druhý pak jako inovativní přístup, kterým lze ten dominantní obohatit. Ve druhé kapitole studie proto prozkoumávám intelektuální zdroje desistenční perspektivy. Představuji v ní vývoj teoretizování o desistenci a konkrétně prozkoumávám dvě jeho aktuální větve: sociálně-strukturní teorie a subjektivní (aktérské) teorie. Na základě této kapitoly formuluji ve třetí metodologické části desistenční přístup k hodnocení vězeňských programů, který používám pro interpretaci výsledků mého výzkumu. Ten je postaven na datech z prospektivního šetření o odsouzených ROOT (n = 1080) z 27 českých věznic (Novopacká et al., 2023; Podaná et al., 2023) a na kvalitativních rozhovorech s 15 lektory vězeňských programů a jeho pěti absolventy. V analytické části práce představuji na základě kvantitativní a kvalitativní analýzy čtyři typy faktorů ovlivňujících úspěch odsouzených ve vězeňských programech: mimo-programové, programové, post-programové a systémové. Tyto výsledky mě vedly k podrobnému přehodnocení a vývoji nových metrik hodnocení úspěchu ve vězeňských programech, které jsou zakotveny v principech teorie desistence. Ty jsem promítla do souboru 15 konkrétních doporučení určených pro zpracování návrhů, řízení průběhu a evaluace výsledků vězeňských programů. V závěru práce reflektuji omezení studie a nastiňuji možné směry budoucího výzkumu v této oblasti.

1 Rehabilitační a desistenční model (Integrace dosavadního výzkumu)

V úvodní části disertační práce se zaměřuji na dva modely, které formují současnou odbornou debatu o vězeňských programech: rehabilitační a desistenční. V obou případech shrnuji jejich vývoj, klíčové principy a kritiku, kterou v kriminologických kruzích vzbudily.

1.1 Rehabilitační model

Úspěch vězeňských programů se tradičně vyhodnocuje prizmatem rehabilitačního modelu, který kriminalitu přisuzuje sociálním, ekonomickým či osobnostním deficitům jedince (Andrews & Bonta, 2010). Tyto deficity však lze dle rehabilitačního modelu korigovat prostřednictvím cílených intervencí vedoucích ke snížení recidivy (Andrews & Bonta, 2010; Bonta & Andrews, 2024; Polaschek, 2011; Wormith & Olver, 2002). Kritika rehabilitačního modelu se týká především standardizované povahy intervencí, vyvinutých experty, které nedovolují flexibilní reakci na reálné potřeby účastníků programu (Maguire, 2004; Maruna, 2012; Polaschek, 2011). Ti jsou v tomto modelu chápáni spíše jako objekty než iniciátoři vlastní rehabilitace. Kritika se týká také kritéria recidivy jako hlavního ukazatele úspěchu intervence, což snižuje význam deescalace kriminálního chování či postupných pozitivních změn účastníků vězeňských programů, mezi něž může patřit utužení sociálních vazeb, rozvoj prosociálních hodnot či rozvíjející se motivace k pozitivní životní změně (Giordano et al., 2002; Maruna, 2001; Sampson & Laub, 2003). Proto někteří kriminologové navrhují, aby byl rehabilitační model obohacen o desistenční principy, které přinášejí komplexnější pohled na procesy změn v chování kriminálních jedinců (Bersani & Doherty, 2018; Bushway & Apel, 2012; Maguire, 2004; Maruna, 2012; Nakamura & Bucklen, 2014; Piquero, 2012).

1.2 Desistenční model

V desistenčním modelu je skoncování s trestnou činností chápáno jako proces změny životního stylu (Maruna & Toch, 2005). Původně označoval spontánní osobní transformaci z kriminálního na nekriminální životní styl bez vnější intervence, což jej stavělo do protipólu k rehabilitačnímu modelu. Postupem času se však rozdíly mezi oběma modely zmírnily. Začalo se také uvažovat o tom, jak desistenci stimulovat ve vězeňském prostředí a s pomocí

formálních aktérů (Maguire, 2004; Maruna & Toch, 2005; McCarthy & Brunton-Smith, 2018).

Uvěznění totiž samo o sobě přináší zásadní přerušování kriminální kariéry. To však nemusí znamenat mnoho pro změnu kriminálního životního stylu. Vězeňské prostředí totiž může ovlivnit životní styl jedince negativním směrem a nezamýšleně tak přispět k utužování či eskalaci kriminálního chování a následné recidivě (Cid & Martí, 2012; Gendreau & Andrews, 1990; Walters, 2012). Reprezentantní desistenčního modelu však vycházejí z ideje, že i pobyt za mřížemi může vést k pozitivním změnám v chování jedinců (Asencio & Burke, 2011; Crewe & Ievins, 2020), zvláště pokud je tento pobyt podpořen účastí na vězeňských programech (Green et al., 2013; Lipsey & Cullen, 2007; McLean et al., 2017; Utnage, 2022; Bryson & Groves, 1989; Travis & Visser, 2005; Wormith, 1984). Tyto programy však nesmí být chápány jako lék, ale spíše jako podpůrný nástroj, který může za určitých okolností přispět ke kognitivním změnám a rozvoji prosociální identity (Blagden et al., 2016; Maruna, 2001). Ústřední myšlenkou desistenčního modelu je tak porozumění vězeňským programům jako prostředkům asistované desistence, v němž lektori fungují spíše jako dočasní asistenti v dlouhém procesu proměny životního stylu než jako „lékaři“ (Burnett & McNeill, 2005; King, 2013; McNeill, 2006; Villeneuve et al., 2021).

Úspěch ve vězeňských programech pak není ničím jiným než signálem desistence, úmyslným pozitivním aktem realizovaným za účelem skoncování s trestnou činností. Na kvalitu tohoto signálu má však vliv mnoho různých faktorů. Recidiva zůstává v tomto modelu stále významným indikátorem úspěchu, nicméně jeho význam ustupuje ve prospěch reflexe širšího kontextu, v němž k desistenci dochází.

2 Teorie desistence

V druhé části disertační práce jsem se specificky zaměřila na aktuální kriminologické teoretizování o desistenci a jeho relevanci pro hodnocení vězeňských programů. Desistence je dnes rozpoznávána jako dynamický, nelineární a ambivalentní proces s mnoha neočekávanými obraty (Laub & Sampson, 1993; Sampson & Laub, 2003). V počátcích vzniku se teorie desistence dělily na ty, které připisovaly skoncování s trestnou činností společenským vlivům a interakcím (sociálně-strukturní teorie) a na ty, které vykládaly desistenci jako osobní volbu jednotlivce (subjektivní/aktérský přístup). Aktuální uvažování o desistenci rozdíl v tomto dělení stírá a předpokládá mezi oběma typy vysvětlení vzájemnou interakci. Bersani a Doherty (2018) však ve své vlivné studii tvrdí, že lze

dichotomické rozdělení desistenčních teorií „poučeně“ zachovat. A to jako kontinuum, na němž jsou jednotlivá vysvětlení lokalizována podle toho, zda kladou důraz spíše na okolní vlivy nebo subjektivní motivace a úsilí.

Inspirována tímto dělením jsem vyložila aktuální teoretizování o desistenci jako kontinuum mezi dvěma póly. Sociálně-strukturní pól reprezentuje teorie neformální sociální kontroly odstupňované podle věku (Sampson & Laub, 1993, 2003). Subjektivní pól kontinua pak reprezentuje teorie kognitivní a emoční transformace (Giordano et al., 2002, 2007), teorie napravování (Maruna, 2001) a vrcholí ve formě identitní teorie desistence (Paternoster & Bushway, 2009). V rámci tohoto dělení diskutuji také koreláty desistence a úspěchu ve vězeňských programech „přitahovaných“ jedním či druhým pólem.

2.1. Sociálně-strukturní pól desistenčních teorií a jeho koreláty

Sociálně-strukturní pól reprezentují teorie připisující vliv sociálních, institucionálních a kulturních faktorů jako primárního pohonu desistence (Bersani & Doherty, 2018; Farrall & Bowling, 1999). Mezi nejvýznamnější patří teorie neformální sociální kontroly odstupňovaná podle věku (Laub & Sampson, 1993; Sampson & Laub, 2003), jež považuje za klíčové spouštěče desistence neformální sociální kontrolu uplatňovanou rodinnými příslušníky nebo například spolupracovníky v zaměstnání. Desistence a kriminalita jsou zde prezentovány jako důsledek kvality jedincových konvenčních sociálních vazeb, jejichž síla (v případě desistence) či slabost (v případě kriminality) závisí na mnoha faktorech, jako je vztah s rodinou, manželství, stabilita zaměstnání, délka kriminální kariéry, vzdělání, zkušenosti s užíváním návykových látek nebo poruchou osobnosti. Za významný faktor jsou v této souvislosti považovány tzv. body obratu (*turning points*) jako je vstup do manželského svazku, narození dítěte, získání stabilního zaměstnání nebo služba v armádě, které představují mnohdy významnou proměnu jedincovy každodennosti a příležitost k transformaci osobní identity (Laub & Sampson, 1993; Sampson & Laub, 2003).

Tento typ vysvětlení je v souladu nejen s mnoha empirickými studiemi o desistenci (Abeling-Judge, 2021; Cid & Martí, 2012; Copp et al., 2020; Fox, 2022; Humphrey & Cordella, 2014; Piquero, 2012; Schroeder et al., 2010; Sousa et al., 2019), ale i úspěchu ve vězeňských programech (Brown et al., 1998; Cadsky et al., 1996; Geer et al., 2001; Hiller et al., 1999; Ford & Schroeder, 2010; Cullen, 2005; Duguid, 2000).

2.2. **Subjektivní pól teorií desistence a jeho koreláty**

Subjektivní pól reprezentují teorie, které za nejdůležitější faktor desistence pokládají motivované jednání a úsilí jedinců. Tyto teorie jsou inspirovány racionální volbou i symbolickým interakcionismem a rozpoznávají schopnost jedinců převzít kontrolu nad svým životem a přijmout nekriminální identitu. Mezi nejvýznamnější příspěvky tohoto proudu patří **teorie napravování** (Maruna, 2001), která desistenci vysvětluje jako důsledek proměny osobní identity pachatele. Nejdůležitější součástí této proměny je reinterpretace vlastní kriminální minulosti tak, aby byla v souladu se sebepojetím pachatele jako „dobrého člověka“. Důležitým faktorem je v této souvislosti uznání proměny osobní identity také sociálním okolím (Maruna, 2001).

Mezi důležité reprezentanty tohoto proudu patří také **teorie kognitivní a emoční transformace** (Giordano et al., 2002, 2007). Tato teorie představuje desistenci jako důsledek pachatelova otevření ke změně vlastní identity a struktury sociálních příležitostí, která mu tuto změnu umožňuje. Zástupci této teorie, podobně jako Sampson a Laub (2003), připisují důležitost bodům obratu, tedy v jejich podání *háčkům změny*, klíčovým okamžikům v životě pachatele, které jej mohou nasměrovat k nekriminálnímu životnímu stylu.

Zatímco předchozí teorie připisují největší význam proměně osobní identity, pro reprezentanty **identitní teorie desistence** (Paternoster et al., 2015; Paternoster & Bushway, 2009) je tato proměna pouze prvním krokem, který podněcuje jedince v přijetí konvenčních preferencí a společenských rolí. Na rozdíl od jiných tvrdí, že k této proměně je nutná pouze silná motivace, která nemusí souviset s tradičními stabilizačními faktory jako je zaměstnání nebo partnerství. Ty jsou mnoha (bývalým) odsouzeným totiž mnohdy nedostupné.

Tento typ vysvětlení, podtrhující význam motivace, je v souladu s dalšími studii o desistenci (Barry et al., 2022; Burnett & Maruna, 2006; Burnett & McNeill, 2005; Farrall, 2003; Healy & O'Donnell, 2008; King, 2013; Kirkwood, 2023; Maguire & Raynor, 2017; Rabey, 2001; Villeneuve et al., 2021), ale také úspěchu ve vězeňských programech (Bosma et al., 2014; Carl et al., 2020; De Leon et al., 2000, 2000; Miller & Rollnick, 2013).

2.3. **Desistenční teorie ve světle genderu, třídy a vězeňského prostředí**

Součástí kriminologické debaty o desistenci je také poměrně rozsáhlá kritika dominantních teorií poukazující na genderovou, třídní a vězeňskou „slepotu“. Desistenční výzkumy jsou charakteristické podreprezentovaností žen ve výzkumných vzorcích, což znemožňuje porozumění vlivu genderu na celý desistenční proces (Giordano et al., 2002; Sampson & Laub, 2003; Uggen, 1999). To dokládají některé studie poukazující na odlišný význam

manželství, mateřství a zaměstnání na desistenci pro muže a ženy (Barry, 2010; Cobbina, 2009; Hall & Harris, 2023; Kreager et al., 2010; Monsbakken et al., 2013; Simons & Barr, 2014; Zoutewelle-Terovan et al., 2012).

Aktuální vývoj ve výzkumu desistence nedokáže podle kritiků vyřešit tradiční ani kriminologickou „slepotu“ vůči zločinům bílých límečků (Weaver, 2019). Dominantní přemýšlení o desistenci se totiž, až na výjimky (Hunter, 2015; van Onna et al., 2014), opírá především o studie založené na drobné kriminalitě nebo pachatelích z nižších socio-ekonomických tříd. Tito pachatelé se vyznačují také nízkou sofistikovaností, což zvyšuje jejich riziko odhalení (Simpson & Weisburd, 2009). Graham a McNeill (2017) uvádějí, že desistenční výzkum opomíjí zapojení jedince do širších společenských struktur, kde významnou roli hrají gender, etnicita a jeho socio-ekonomický status. Kritizované jsou předpoklady o stabilním zaměstnání a neformální sociální kontrole rodiny (cf. Laub & Sampson, 1993), které nejsou ve společnosti distribuovány rovnoměrně, a desistence je tak chápána spíše jako adaptace k normám vyšší třídy než jako opuštění nezákonného chování.

Desistenční výzkumy byly kritizovány také kvůli omezené reflexi vězeňského prostředí, v němž se odvíjí každodenní život jedinců odhodlaných skoncovat s trestnou činností (Maruna & Toch, 2005). Ačkoliv studie o desistenci obvykle sledují stav po propuštění jedinců z vězení, proces desistence může začít již během výkonu trestu. Proto by mělo být vězeňské prostředí v desistenčním výzkumu významněji reflektováno, přičemž zvláštní pozornost by měla být věnována situacím, kdy vězení pozitivně přispívá k desistenčnímu procesu odsouzených (Comfort, 2012; Crewe & Ievins, 2020; Novek, 2005; Schinkel, 2018).

3 Metodologie

V této části jsem formulovala konkrétní design výzkumu zaměřeného na úspěch v českých vězeňských programech, který vychází z desistenční perspektivy. Vězeňské programy jsem pro účely mého výzkumu konceptualizovala jako projekty asistované desistence, úspěch v nich pak jako signál desistence (Bucklen, 2021; Bushway & Apel, 2012; Maruna, 2012; Nakamura & Bucklen, 2014; Piquero, 2012), úmyslný pozitivní akt realizovaný za účelem skoncování s trestnou činností. Koncept úspěchu jako signálu desistence jsem navrhla operacionalizovat skrze indikátory dokončení a kvality úspěchu v programu. Sledovala jsem jak protektivní, tak rizikové faktory, které ovlivňují pravděpodobnost dokončení programu a kvality úspěchu v něm. Inspirována kriminologickou literaturou o desistenci jsem

sledovala sociálně-strukturální a subjektivní faktory. Tedy ty, které pachatel „získal“ před vstupem do programu, ale také ty, které souvisí s jeho účastí v programu. Pro potřeby této práce jsem je označila jako mimo-programové a programové faktory.

Jak jsem zmínila již v úvodu, pro výzkum jsem využila data z projektu ROOT (Podaná et al., 2023), jehož jádro tvoří prospektivní šetření o odsouzených z 27 českých věznic. Data byla shromážděna pomocí dotazníků, které lektori programů vyplňovali na začátku a po skončení účasti odsouzených. Výsledný dataset reprezentuje údaje o účastnících programů, které jsem následně propojila s daty z vězeňských databází *VIS*² a *SARPO*³. Kvalitativní aspekty mého výzkumu zahrnují polostrukturované rozhovory s patnácti lektory, které jsem pro účely této práce považovala za asistenty desistence, a pět rozhovorů s absolventy vězeňských programů. Rozhovory byly zaměřeny na zjištění jak mimo-programových a programových faktorů, tak na celkový proces a faktory ovlivňující úspěch v těchto programech.

V závěrečné části metodologické kapitoly kriticky reflektuji zvolený analytický postup, který je založen na strategii využívající kombinaci kvantitativních a kvalitativních metod (*mixed-methods*). Zdůrazňuji přitom výhody tohoto přístupu, který umožňuje hlubší pochopení faktorů úspěchu ve vězeňských programech.

4 Analýza (odpovědi na výzkumné otázky)

V analytické části přistupuji k interpretaci provedených analýz, které mají za cíl v souhrnu poskytnout odpovědi na stanovené výzkumné otázky.

3.1 Analýza rizikových a protektivních faktorů úspěchu ve vězeňských programech

První výzkumná otázka zněla: *Jaké jsou rizikové a protektivní faktory spojené s úspěchem ve vězeňských programech?* Na ni jsem odpověděla prostřednictvím syntézy použitých kvantitativních a kvalitativních dat. Identifikovala jsem řadu rizikových a protektivních faktorů, které mají vliv na dokončení programu a kvalitu úspěchu účastníků v nich, a tím na kvalitu signálu desistence.

Tyto faktory jsem určila na základě jejich statistické významnosti v regresních modelech a síly jejich asociačního vztahu k proměnným signalizujícím desistenci. Na základě regresních modelů bylo identifikováno několik významných mimo-programových faktorů. Bariéru pro dokončení programu představují především závažné osobnostní a

² Vězeňský informační systém.

³ Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených.

behaviorální rizikové faktory společně s příslušností k mužskému pohlaví. Naopak, střední a vyšší úroveň vzdělání, předchozí zaměstnání a delší trestní sazba v současném trestu působily jako protektivní faktory. Mladší věk a rizika spojená s pracovním zařazením byly asociovány s nižší úspěšností v programu, zatímco rizika v rodinné sféře a delší trestní sazba u současného trestu byly pozitivně korelovány s vyšší mírou úspěšnosti v programu. Tyto poznatky jsou v souladu s empirickými zahraničními studiemi (Carl et al., 2020; Copp et al., 2020; Ganem & Agnew, 2007; Hiller et al., 1999; Hollin et al., 2004; McGrath et al., 2003; Olver et al., 2011; Schroeder et al., 2010; Theobald et al., 2019; Wormith & Olver, 2002). Přesto byl vliv těchto faktorů na dokončení a kvalitu úspěchu omezen, zejména při zahrnutí programových faktorů do celkového modelu.

Jako významnější prediktory úspěchu se ukázaly programové faktory, tedy motivace a zapojení účastníků do programu (Burnett & McNeill, 2005; Carl et al., 2020; Farrall, 2003; Giordano et al., 2002; Hird et al., 1997; Kroner et al., 2014; Olver et al., 2011; Wormith & Olver, 2002). V modelu kvality úspěchu analýza odhalila interakci mezi věkem a motivací, která poukazuje na fakt, že vysoká úroveň počáteční motivace může vyvážit rizikové vlivy nižšího věku na úspěch v programu. Zjištění také ukázala, že vnitřní motivace je klíčová pro úspěch ve vězeňském programu, přičemž není nutné, aby odsouzení již s vnitřní motivací do programu vstupovali. Je však zásadní, aby se tato motivace rozvinula během účasti v programu. Kvantitativním výzkumem identifikované programové a mimo-programové faktory shrnuje Tabulka 1.⁴

⁴ Vzhledem k povaze dat a velikosti výzkumných vzorků označuji za rizikové a protektivní faktory ty proměnné, které vykazaly signifikantní vztah se závisle proměnnou signálů desistence, se silou vztahu vyšší než 0,2 (Cohen, 2013), poměrem šancí vyšší než 3 (např. Farrington & Welsh, 2008) či Betou vyšší než 0,10. Protektivní faktory, které napomáhají dokončení programu a vyšší kvalitě úspěchu účastníků, jsou v tabulce vyznačeny tučným písmem. Naopak, rizikové faktory, které jsou spojeny s nižší pravděpodobností dokončení programu nebo s nižší kvalitou úspěchu, jsou uvedeny normálním písmem. Faktory označené hvězdičkou jsou ty, které se ukázaly být významné v rámci celkového hodnocení a byly konzistentní i ve spojení s ostatními faktory v komplexních regresních modelech.

Tabulka 1: Rizikové a **protektivní** faktory dokončení programu a kvality úspěchu

	Dokončení programu (n = 132)	Kvalita úspěchu (n = 574)
MIMO-PROGRAMOVÉ FAKTORY		
<i>Socio-demografika</i>	pohlaví* (žena), vzdělání* (alespoň středoškolské)	vyšší věk, více než 30 let*; středoškolské a vyšší vzdělání; zkušenost s manželstvím,
<i>Trestní minulost</i>	dlouhý trest*, prvovězňený, rychlá recidiva, opakovaný pobyt ve VTOS	dlouhý trest, prvovězňený, nízký věk 1. odsouzení, juvenilní kriminalita,
<i>Zaměstnání, bydlení a finance</i>	plná ekonomická aktivita*, legální zaměstnání před VTOS, pobírá mzdu, zajištěné bydlení	riziko–zaměstnání*, stabilní zaměstnání, nezájem o řádnou práci
<i>Osobnost a závislosti</i>	rizika–osobnost*, akceptace protiprávního jednání, syndrom závislosti na drogách, obtíže s respektováním autorit, identifikace s antisociálními subkulturami	riziko–rodina*, riziko závislosti*, dlouhodobě neléčená závislost
PROGRAMOVÉ FAKTORY		
<i>Vstupní motivace</i>	vysoká vstupní motivace*; usilování o PP, motivace ke změně, motivace pracovat na riziku, lepší podmínky ve VTOS,	vysoká vstupní motivace*, motivace ke změně, motivace pracovat na riziku,
<i>Motivace během programu</i>	vnitřní motivace, lepší podmínky ve VTOS, snaha o PP,	vnitřní motivace, lepší podmínky ve VTOS,
<i>Zapojení</i>	Nedodržování režimu, nízká míra zapojení	Nedodržování režimu, nízká míra zapojení

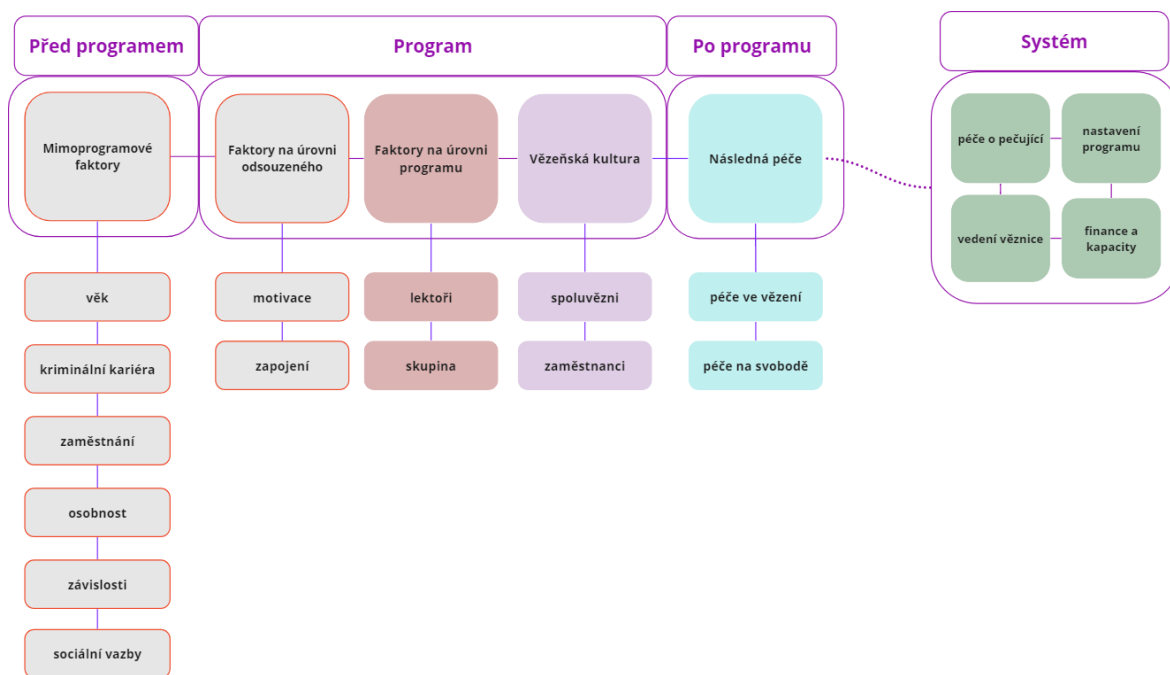
Při analýze kvalitativních rozhovorů se však vynořily i další programové faktory, na něž je podle lektorů nutno brát při zkoumání úspěchu ve vězeňských programech ohled a které nebyly z různých důvodů zahrnuty do kvantitativního šetření. Těmito faktory jsou především osobnost lektora, složení terapeutické skupiny a vězeňská kultura.

Nad rámec původně zkoumaných mimo-programových a programových faktorů jsem při analýze kvalitativních rozhovorů dospěla k závěru, že úspěchu ve vězeňském programu nelze plně porozumět bez zohlednění vlivů působících na jedince po absolvování programu a propuštění z věznice. Tyto vlivy jsem v analýze označila jako post-programové faktory, které tvoří zejména následná péče o odsouzené snažící se reintegrovat do společnosti po návratu z vězeňského prostředí, a péče o ty, kteří se z relativně bezpečného prostředí programové věznice vrací do často více kriminogenního prostředí kmenové věznice. Při

propuštění na svobodu lze identifikovat jako rizikové faktory společenskou stigmatizaci, projevující se v nízké uplatnitelnosti na trhu práce a také v oblasti partnerských vztahů. Význam těchto faktorů bude důležité prozkoumat i v budoucnu na větším vzorku respondentů a s vyšším zastoupením žen.

Před-programové, programové i post-programové faktory je nutné vnímat také v kontextu celého vězeňského systému. Z analýzy rozhovorů vyplynulo, že na kvalitu vězeňských programů, a tím i na úspěch jednotlivce v nich, má vliv finanční a personální zajištění programů, podpora vězeňských programů ze strany vězeňského managementu a dalších pracovníků věznic, sdílení dostupných informací o účastnících programů mezi aktéry designujícími parametry konkrétních vězeňských programů, a v neposlední řadě kvalita péče o lektory vězeňských programů. Všechny faktory identifikované na základě kvantitativního a kvalitativního výzkumu shrnuje Schéma 1:

Schéma 1: Úspěch v programu jako proces

Pozn. šedé boxy s oranžovým ohraničením byly identifikovány v kvantitativním i kvalitativním výzkumu, barevné pouze v kvalitativním výzkumu.

Tato zjištění poukazují na fakt, že efektivita programů je ovlivněna řadou vzájemně propojených faktorů, které dosud nebyly dostatečně zkoumány. Tato skutečnost koresponduje s nejnovějšími výzkumy v kriminologii týkajícími se desistence, které zdůrazňují význam holistického přístupu k analýze faktorů ovlivňujících úspěšnost intervencí (Bucklen, 2021; Nakamura & Bucklen, 2014; National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (U.S.) et al., 2022; Porporino, 2010). Presentované poznatky

rovněž podtrhují potřebu opatrnosti při interpretaci dopadů těchto intervencí, především při vyvozování příčinných vztahů.

3.2 Analýza řízení protektivních a rizikových faktorů úspěchu ve vězeňských programech

Po identifikaci faktorů úspěchu a neúspěchu ve vězeňských programech jsem se zaměřila na jejich řízení. V této souvislosti jsem formulovala druhou výzkumnou podotázku: *Jak se promítají rizikové a protektivní faktory do práce lektorů vězeňských programů při práci s odsouzenými a jaké strategie tito lektori volí k jejich překonání?*

Standardizované vězeňské programy jsou v současnosti konstruovány tak, že umožňují hodnotit jejich úspěch primárně skrze míru recidivy. Ve snaze o maximální úspěšnost programu, co se týče jak dokončení, tak kvality dosažených výsledků, lektori přistupují k rizikovým a protektivním faktorům s vysokou mírou adaptability a inovativnosti. Při tom uplatňují rozmanité strategie, z nichž mnohé jsou v souladu s principy desistenčního přístupu. Jako nejdůležitější aspekt v této oblasti lze vyzdvihnout jejich komplexní přístup k definování úspěchu, který zahrnuje mimo-programové, programové, post-programové a systémové faktory, jež se podílejí na úsilí jedince ukončit trestnou činnost. Lektori chápou úspěch jako různorodé, subtilní projevy pozitivní změny a transformace identity.

Mezi strategie řízení mimo-programových faktorů (věk, kriminální kariéra, zaměstnání, poruchy osobnosti, závislosti a sociální vazby) patří zejména výběr účastníků programu tak, aby složení terapeutické skupiny významněji nenarušovalo jeho průběh. Tento výběr bere úvahu kombinaci rizikových a protektivních faktorů u každého odsouzeného, stejně jako jejich vzájemné působení ve skupině. Příkladem je snaha o postavení terapeutické skupiny tak, aby byly zastoupeny různé věkové kategorie odsouzených nebo lidé v různé fázi kriminální kariéry. Přizpůsobování složení skupiny designu programu však může některým skupinám odsouzeným (např. Romům nebo osobám s psychiatrickou diagnózou) účast na programu ztěžovat. Další strategií je lpění na dodržování smluvených pravidel skupiny, a to včetně vyřazení jedinců pod vlivem zakázaných návykových látek. Tento přístup však komplikuje závislost některých odsouzených na legálně obstaraných psychofarmakách, a to mnohdy bez náležité předchozí psychiatrické diagnózy.

Důležitou strategií lektorů k ošetření programových faktorů (motivace a zapojení) je pojetí své profese jako služby zaměřené na podporu procesu skoncování s trestnou činností. Součástí takového sebepojetí je vzbuzování, posilování a udržování vnitřní motivace a

angažovanosti všech účastníků vězeňských programů. Lektori také vykazují ochotu pracovat s těmi, kteří jsou motivováni primárně instrumentálními důvody, s vědomím, že správným pedagogickým přístupem lze motivaci efektivně rozvíjet i u těchto jedinců. Snahy lektorů v této fázi jsou však mnohdy v kolizi se zaměstnáváním vězňů, jehož řízení probíhá odděleně od řízení vězeňských programů. Odsouzení jsou tak často nuceni upřednostnit účast v zaměstnání před účastí v programu.

Mezi hlavní strategie ošetřování post-programových faktorů (následná péče ve vězení a na svobodě) je (mnohdy marná) snaha udržet jedince ve věznici, v níž se vězeňský program odehrával. Návrat účastníka programu do kmenové věznice, kde lze terapeutické služby využívat pouze v omezené formě, totiž ohrožuje udržení jeho motivace skoncovat s trestnou činností. Další strategií je posilování spolupráce s organizacemi poskytujícími podpůrné služby na svobodě a pečlivá a stupňovaná příprava jedince na okolnosti související s návratem do společnosti, a to včetně kultivování odolnosti proti stigmatizaci bývalých vězňů.

Základní strategií pro překlenutí systémových problémů je kontinuální vyjednávání s managementem věznice o významu a zajištění všech aspektů nabízených vězeňských programů.

Shrnutí identifikovaných strategií pro ošetření rizikových a protektivních faktorů, které byly identifikovány v mém výzkumu, reprezentuje tabulka 1.

Tabulka 1: Strategie řízení rizikových a protektivních faktorů vstupujících do úspěchu ve vězeňském programu: Syntéza poznatků

Faktory	Rizikové	Protektivní	Strategie
Mimo-programové			
<i>věk</i>	nízký věk (méně než 30 let), vysoký věk (více než 50 let)	střední věk (30-50 let)	Věková heterogenita skupiny, vysoká vstupní motivace
<i>kriminální kariéra</i>	recidivista	dlouhý uložený trest	heterogenita skupiny (prvotrestaní a recidivisté), vysoká motivace, načasování programu s ohledem na délku trestu
<i>zaměstnání</i>	kriminogenní a jinak nevhodná forma zaměstnání na svobodě i ve VTOS, nemá pracovní návyky	pro-sociální pracovní ekonomická aktivita před VTOS	zaměstnání, návyky, před individualizovaná nabídka práce, lepší výběr práce ve VTOS
<i>osobnost</i>	rizika na škále osobnosti	stabilní rysy osobnosti	vězeňský psychiatri, validní diagnostika a ošetření psychických poruch
<i>závislosti</i>	medikace bez diagnózy, rizika na škále závislosti		cílená léčba, komunikace „prohřešků“ ve skupině, vězeňský

			psychiatr, bezdrogové zóny, zajištění absence drog ve vězení
sociální vazby	kriminogenní prostředí, romantické vztahy	rizika na škále rodina, romantické vztahy	pomoc při utváření a udržování náhradní sociální sítě, zvýšená intenzita péče, odstříhnutí (<i>knife-off</i>), vzdělávání v oblasti romantických vztahů, začlenění rodiny do terapie, příprava na propuštění
Programové			
motivace	lepší podmínky ve VTOS	motivace ke změně, motivace pracovat na riziku, vysoká vstupní motivace, otevřenost ke změně	Rozvíjení vnitřní motivace, individuální terapie, skupinová samoregulace, peer-mentoring, body obratu, motivační rozhovory
zapojení	nedodržování režimu, nízká míra zapojení	aktivní zapojování, dodržování režimu	vyloučení ze skupiny, individuální terapie, horké křeslo, práce s tichem, skupinová samoregulace
lektori		Znalost vězeňského prostředí, přijímací přístup	Respektující přístup, autenticita, konzistence, „mukl“ spíše než dozorce, otevřenost, humor
skupina	příliš aktivní jedinci, příliš pasivní jedinci, porušování pravidel, macho typy	heterogenní a vyvážená skupina, dodržování pravidel	Samoregulace, horké křeslo, individuální terapie, heterogenita skupiny, přísná kontrola dodržování pravidel skupiny, peer-mentori
Post-programové			
péče ve vězení	návrat do kmenové věznice po skončení programu	PP po programu, zajištění alespoň částečné kontinuity péče při nutnosti návratu do kmenové věznice	udržení odsouzeného v programové věznici, přesun do zaměstnání, správné načasování programu vzhledem k času do propuštění
péče na svobodě	návrat do kriminogenního prostředí, nedomluvená následná péče	kontinuita péče	podpora terciární desistence, příprava na propuštění, mitigace očekávání, odstříhnutí, zajištění následné péče (ideálně započtené již ve VTOS), postupné přetrhávání pupeční šňůry
Systémové			
péče o pečující	nedostatečná psychohygiena, stigmatizace ze strany zaměstnanců věznice, vyhoření, emoční zátěž	stabilní a sebraný lektorský tým, podporující vedení	psychohygiena, supervize a intervize, vzdělávání ostatních zaměstnanců věznice, navýšení personálu
vedení věznice	nepodporující vedení, fluktuace managementu	podporující a angažované vedení	zvaní vedení věznice na programové aktivity, budování dobré komunikace a vztahů s vedením, zapojení vedení do programů
finance, kapacity	fluktuace zdrojů, nejistota financování, nezájem o zaměstnání ve vězení	stabilní lektorský tým	lobby pro zvýšené financování, zvyšování viditelnosti programu pro získání podpory
nastavení programu	rigidní struktura programů, nepřizpůsobené ženám, zaměstnanost má přednost před programem	adaptabilita některých programů, volná ruka pro lektory	vlastní inovace lektorů, adaptabilita programů, vhodně zvolený typ zaměstnání a extramurálních aktivit průběžné hodnocení a přizpůsobování programů, vzdělávací a rozvojové aktivity pro lektory

3.3 Analýza příležitostí a bariér úspěchu ve vězeňských programech v desistenční perspektivě

Mnoho poznatků, které jsem na předchozích řádcích zmínila souvisí s nastavením současného systému vězeňských programů, které je nutné při debatě o úspěchu v nich zohlednit. To logicky vzbuzuje zvědavost, jaké jsou vůbec aktuální možnosti implementace desistenční perspektivy do tohoto systému. Třetí podotázka tedy zněla: *Jaké jsou bariéry a příležitosti v práci s odsouzenými v České republice z hlediska desistenční perspektivy?*

Bariérou pro práci na ošetření mimo-programových faktorů je přílišná standardizace dosavadních vězeňských programů, která nutí lektory přizpůsobovat složení skupiny předem stanovenému designu programu. To znemožňuje zacílit pozornost na specifické potřeby skupiny vězňů mezi něž patří ženy, starší odsouzení, Romové, LGBTQ+, odsouzení s kratšími tresty nebo odsouzení s psychiatrickou diagnózou. Bariéru představuje také nedostupnost psychiatrické péče pro odsouzené s neošetřenými traumaty, která jsou mnohdy ošetřovány medikací bez patřičné diagnostiky, nebo nedostatek nástrojů pro posilování sociálních vazeb účastníků programu. Příležitosti související s tímto typem faktorů jsou zakotveny v systémovém nastavení vězeňských programů, a budu je proto diskutovat níže.

Hlavní bariérou v procesu integrace desistenční perspektivy do programové fáze je nedostatečné povědomí lektorů o specifických potřebách účastníků. Tento nedostatek informací pramení z omezeného množství dat poskytovaných ze strany kmenových věznic, což ztěžuje lektorům pochopení a identifikaci osobních příběhů a motivací odsouzených. Tato situace nutí lektory strávit více času s každým účastníkem, aby mohli efektivně rozpoznat a podpořit jejich vnitřní motivaci k ukončení trestné činnosti. Bariérou je rovněž neprovázanost vězeňských programů se zaměstnáním ve věznici. Odsouzení, kteří jsou zařazeni do pracovních aktivit, buď nemohou vstoupit do programu, nebo jsou nuceni vynechávat určité lekce kvůli pracovním povinnostem, což narušuje dynamiku skupiny a kontinuitu terapeutické práce. Tímto způsobem se snižuje potenciální kumulativní pozitivní desistenční efekt, který účast na obou aktivitách může vyvolat. Navíc forma a typ dostupného zaměstnání často nekonvenují s nově získanými morálními hodnotami odsouzených, které si osvojují v rámci programu. Příkladem je práce v call centru, kde je mnohdy nutno vyvíjet praktiky, se kterými nejsou odsouzení morálně ztotožnění. Za bariéru lze rovněž považovat negativní vliv vězeňské kultury na účastníky vězeňských programů a jejich snahu o desistenci.

Jako velkou příležitostí programové fáze vnímám primárně lektorské chápání sebe sama ve smyslu asistentů desistence provádějících vězně na jejich cestě k ukončení trestné činnosti. Příležitostí je také ochota lektorů pracovat s nemotivovanými účastníky programů. Příležitost představuje také dobrá zkušenost s heterogenním složením skupin, což by mohlo napomoci větší integraci odsouzených, kteří jsou považováni z hlediska potenciálu úspěchu v programu za rizikovější. Za příležitost považuji také dobré zkušenosti se spontánní samoregulací terapeutických skupin, díky níž jsou účastníci nuceni flexibilněji reagovat na reakce svého nejbližšího okolí. V neposlední řadě, příležitostí je také lektorská znalost vězeňské kultury, která by mohla být využita v obsahu samotných programů jako příkladu komplikovaných životních situací čekající na vězně po propuštění.

Bariérou post-programové fáze je absence navazujících služeb pro absolventy programů tlumících potenciálně pozitivní signály z úspěšně absolvovaného programu. Bariérou představuje v této souvislosti také častá nemožnost dokončení výkonu trestu pro účastníky programu v „programové“ věznici a nutnost jejich návratu do „kmenové“ věznice. Příležitost představuje lektorská zkušenost s organizací účasti a průběhu vězeňských programů, což může být klíčové pro zvýšení efektivity těchto programů v budoucnu.

Hlavní systémovou bariérou zavedení desistenční perspektivy do vězeňských programů představuje nedostatek finančních a personálních zdrojů významně ovlivňujících jejich dlouhodobou udržitelnost a kontinuitu. Významnou bariérou je také nedostatečné sdílení informací o účastnících programů mezi kmenovou a programovou věznicí, což komplikuje přípravu lektorů na řešení individuálních problémů v průběhu programu. Příležitostí představuje velká důvěra lektorů v účinnost programů a ochota je rozvíjet (byť nereflektovaně) v tradici desistenční perspektivy. Tato důvěra je demonstrována například jejich snahou o vyjednávání lepších podmínek vězeňských programů s vedením věznic. Přehled bariér a příležitostí v aplikaci desistenční perspektivy na vězeňské programy identifikovaných v mém výzkumu zobrazuje tabulka 2.

Tabulka 2: Příležitosti a bariéry práce s odsouzenými ve vězeňských programech z desistenční perspektivy: syntéza poznatků

faktory	bariéry	příležitosti
mimo-programové	Nedostatečná individualizace programů, medikace odsouzených bez patřičné diagnostiky, nedostupnost psychiatrické péče, nízká kapacita pro individuální terapie.	Přizpůsobení programů specifickým potřebám vězňů, včetně žen, starších odsouzených, menšinových skupin, odsouzených s kratšími tresty nebo s psychiatrickými diagnózami.
programové	Nedostatečné informace o „příchozích“ odsouzených, forma zaměstnání ve VTOS, zaměstnání má přednost před absolvováním programu, demotivační vliv spoluvězňů, lektori neztotožnění s programem.	Lektori jako asistenti desistence, ochota pracovat s nemotivovanými odsouzenými, heterogenita skupiny, samoregulace skupiny, lektorská znalost vězeňské kultury, peers-mentori.
post-programové	Absence navazujících služeb, špatné načasování programu v rámci časového rámce trestu, nutnost návratu z programu do kmenové věznice.	Správné načasování programu v rámci časového rámce trestu, navázaná spolupráce s post-penitenciární péčí již během VTOS, zajištění individuální návazné péče v kmenové věznici.
systémové	Nedostatek finančních a personálních zdrojů.	Zvýšená důvěra lektorů v účinnost programů a ochota je rozvíjet v duchu desistenční perspektivy, snaha o vyjednávání lepších podmínek pro vězeňské programy s vedením věznic.

4 Závěr a diskuse

Na základě odpovědí na tři výzkumné podotázky jsem formulovala patnáct doporučení pro začlenění desistenční perspektivy do systému českých vězeňských programů, která jsou uvedena v příloze č. 2 disertační práce. V závěru se pokouším zodpovědět hlavní výzkumnou otázku mé disertační práce, a to: *Jak může perspektiva desistence přispět k pochopení úspěšnosti ve vězeňských programech?*

Desistenční perspektiva umožňuje komplexní uchopení posuzování úspěchu ve vězeňských programech reflektujících její mimo-programovou, programovou, post-programovou i systémovou dimenzi. Účastník vstupuje do vězeňských programů často se značným a nerefektovaným břemenem, které je třeba včas identifikovat a na nějž je třeba se řádně připravit. Účast v programu představuje poměrně dynamický proces, jehož průběh nesouvisí pouze s motivací a zapojením jedinců do programů a jejich aktivit, ale také s jejich interakcí s lektorem a zbytkem skupiny. Navíc se odehrává ve specifickém vězeňském prostředí, jehož aktéři mohou považovat účastníky za odlišující se běžným vězeňským

standardům a takto k nim také přistupovat. Kvalitním absolvováním vězeňského programu však ještě není úspěch zaručen, neboť na účastníka čeká také období po skončení programu případně po propuštění na svobodu, při němž čelí mnoha dalším vlivům tvarujícím jeho rozhodování o ukončení trestné činnosti. Konečně, samotné vězeňské programy nevznikají ve vakuu. Dostupnost informací o účastnících, finanční a personální zajištění, stejně jako podpora managementu věznic a pozice lektorů mohou ovlivňovat aktuální kvalitu jednotlivých programů a tím i úspěch jejich účastníků. Přistoupení na toto komplexní pojetí znamená v podstatě odmítnutí posuzování úspěšnosti na základě recidivy jako jediného ukazatele úspěšnosti programu.

Desistenční perspektiva v tomto ohledu rozkládá pozornost při hodnocení úspěchu jak na rizikové, tak na protektivní faktory úspěšnosti v jednotlivých dimenzích celého procesu. Pokud nejsou vhodně identifikovány ty rizikové a neadekvátně ošetřeny ty protektivní, není možné počítat s kvalitním signálem desistence. K tomu je však nutné definovat pozice lektorů nikoli jako nezávislých expertů, ale jako asistentů desistence provázejících účastníky programu na jejich cestě ke skoncování s kriminalitou. Pouze takto je možné získat vhled a potenciální záznam celého komplexu faktorů ve všech uvedených dimenzích. To s sebou nese nutnost vzdání se od převážně rizikově orientovaného diskurzu, běžně využívaného při posuzování účastníků programu, a přijetí diskurzu desistence, založeného na podpoře k pozitivní změně (Maruna, 2016).

Závěr je věnován také limitům mého výzkumu a identifikaci příležitostí, které tyto limity nabízejí budoucím výzkumům v této oblasti. Limitem práce je především to, že se její jádro opírá o lektorské reprezentace úspěchu ve vězeňských programech doplněné o oficiální data z vězeňských databází, nad jejichž konstrukcí jsem nemohla mít žádnou kontrolu. Do dalšího výzkumu by měli být ve významnější míře zahrnuti také účastníci vězeňských programů. Jejich bezprostřední zkušenosti a hlubší vhled do vnímání vlastních proměn jsou neocenitelným zdrojem informací, který nám umožňují lépe pochopit, jak jsou programy vnímány a prožívány těmi, pro něž jsou designovány. Zahrnutí hlasu účastníků vězeňských programů do hodnocení přináší nejen plastičtější pohled na efektivitu programů, ale také nám poskytuje klíčová data pro identifikaci oblastí, kde je třeba programy přizpůsobit.

V rámci budoucích výzkumných snah je zásadní, aby byl úspěch ve vězeňských programech posuzován také z pohledu odsouzených žen, a to s přihlédnutím ke všem jejich specifickým potřebám a okolnostem. Prohloubení poznání v této oblasti vyžaduje přístup,

kteřý hlouběji a systematicky rozpozná a adresuje genderové rozdíly ve faktorech vedoucích k desistenci ve vězeňském prostředí a v rámci vězeňských programů.

Dále aby bylo možné adekvátně posuzovat a diferencovat efektivitu jednotlivých vězeňských programů, je nezbytné zavést systém dlouhodobého sledování a analýzy úspěšnosti každého z nich. Tento přístup by umožnil identifikovat specifické faktory, které přispívají k úspěchům nebo neúspěchům daných programů, a rozpoznat variabilitu ve výsledcích napříč různými iniciativami.

Nakonec, indikátory úspěšnosti vězeňských programů, které jsem stanovila ve své disertační práci, je třeba v budoucnu konfrontovat s mírou a strukturou recidivy absolventů, ale také s dalšími ukazateli, jako je životní spokojenost desistujících osob. Tento krok nám umožní nejen potvrdit přesnost našich indikátorů, ale také je obohatit o další aspekty, které poskytují širší pohled na výsledky těchto programů nad rámec černobílého hodnocení recidivy.

5 Literatura

- Abeling-Judge, D. (2021). Social Opportunities and Controls: Revisiting the Desistance Effect of Employment. *Deviant Behavior*, 42(9), Article 9. <https://doi.org/10.1080/01639625.2020.1734169>
- Andrews, D. A., & Bonta, J. (2010). Rehabilitating criminal justice policy and practice. *Psychology, Public Policy, and Law*, 16(1), 39–55. <https://doi.org/10.1037/a0018362>
- Asencio, E. K., & Burke, P. J. (2011). Does Incarceration Change the Criminal Identity? A Synthesis of Labeling and Identity Theory Perspectives on Identity Change. *Sociological Perspectives*, 54(2), Article 2. <https://doi.org/10.1525/sop.2011.54.2.163>
- Barry, M. (2010). *Young women in transition: From offending to desistance*.
- Barry, M., Farrall, S., & France, A. (2022). *Desistance and the State: Revisiting the Individualization Thesis in Criminology and Criminal Justice*.
- Behan, C. (2014). Learning to Escape: Prison Education, Rehabilitation and the Potential for Transformation. *Journal of Prison Education and Reentry*, 1(1), 20–31.
- Bersani, B. E., & Doherty, E. E. (2018). Desistance from Offending in the Twenty-First Century. *Annual Review of Criminology*, 1(1), 311–334. <https://doi.org/10.1146/annurev-criminol-032317-092112>
- Blagden, N., Winder, B., & Hames, C. (2016). “They Treat Us Like Human Beings”—Experiencing a Therapeutic Sex Offenders Prison: Impact on Prisoners and Staff and Implications for Treatment. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 60(4), 371–396. <https://doi.org/10.1177/0306624X14553227>
- Bonta, J., & Andrews, D. A. (2024). *The psychology of criminal conduct* (Seventh edition). Routledge, Taylor & Francis Group.
- Bosma, A., Kunst, M., Reef, J., Dirkzwager, A., & Nieuwbeerta, P. (2014). Prison-Based Rehabilitation: Predictors of Offender Treatment Participation and Treatment Completion. *Crime & Delinquency*, 1–26.
- Brown, R. A., Monti, P. M., Myers, M. G., Martin, R. A., Rivinus, T., Dubreuil, M. E., & Rohsenow, D. J. (1998). Depression Among Cocaine Abusers in Treatment: Relation to Cocaine and Alcohol Use and Treatment Outcome. *American Journal of Psychiatry*, 155(2), 220–225. <https://doi.org/10.1176/ajp.155.2.220>
- Bryson, J. S., & Groves, D. L. (1989). Correctional Recreation and the Self-Esteem of Prison Inmates. *Psychology and Human Development: An International Journal*, 2(2), Article 2. <https://doi.org/10.2224/sbp.6432>
- Bucklen, K. B. (2021). *Desistance-Focused Criminal Justice Practice*.
- Burnett, R., & Maruna, S. (2006). The kindness of prisoners: Strengths-based resettlement in theory and in action. *Criminology & Criminal Justice*, 6(1), 83–106. <https://doi.org/10.1177/1748895806060668>
- Burnett, R., & McNeill, F. (2005). The place of the officer-offender relationship in assisting offenders to desist from crime. *Probation Journal*, 52(3), Article 3. <https://doi.org/10.1177/0264550505055112>
- Bushway, S. D., & Apel, R. (2012). A Signaling Perspective on Employment-Based Reentry Programming. *Criminology & Public Policy*, 11(1), 21–50. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9133.2012.00786.x>
- Cadsky, O., Hanson, R. K., Crawford, M., & Lalonde, C. (1996). Attrition From a Male Batterer Treatment Program: Client-Treatment Congruence and Lifestyle Instability. *Violence and Victims*, 11(1), 51–64. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.11.1.51>

- Carl, L. C., Schmucker, M., & Lösel, F. (2020). Predicting Attrition and Engagement in the Treatment of Young Offenders. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 64(4), 355–374. <https://doi.org/10.1177/0306624X19877593>
- Cid, J., & Martí, J. (2012). Turning points and returning points: Understanding the role of family ties in the process of desistance. *European Journal of Criminology*, 9(6), 603–620. <https://doi.org/10.1177/1477370812453102>
- Cobbina, J. E. (2009). *From prison to home: Women's pathways in and out of crime* [Ph.D.]. <https://www.proquest.com/docview/305088589/abstract/4BEF625A1CF84C0BPQ/1>
- Cohen, J. (2013). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (0 ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203771587>
- Comfort, M. (2012). “It Was Basically College to Us”: Poverty, Prison, and Emerging Adulthood. *Journal of Poverty*, 16(3), 308–322. <https://doi.org/10.1080/10875549.2012.695923>
- Copp, J. E., Giordano, P. C., Longmore, M. A., & Manning, W. D. (2020). Desistance from Crime during the Transition to Adulthood: The Influence of Parents, Peers, and Shifts in Identity. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 57(3), Article 3. <https://doi.org/10.1177/0022427819878220>
- Crewe, B., & Ievins, A. (2020). The prison as a reinventive institution. *Theoretical Criminology*, 24(4), Article 4. <https://doi.org/10.1177/1362480619841900>
- Cullen. (2005). The twelve people who saved rehabilitation: How the science of criminology made a difference: the american society of criminology 2004. *Criminology*, 43(1), Article 1. <https://doi.org/10.1111/j.0011-1348.2005.00001.x>
- Cullen, F. T., & Jonson, C. L. (2017). *Correctional theory: Context and consequences* (Second Edition). SAGE.
- Davis, L. M. (2013). *Evaluating the Effectiveness of Correctional Education: A Meta-Analysis of Programs That Provide Education to Incarcerated Adults*. Rand Corporation.
- De Leon, G., Melnick, G., Thomas, G., Kressel, D., & Wexler, H. K. (2000). Motivation for Treatment in a Prison-Based Therapeutic Community. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 26(1), Article 1. <https://doi.org/10.1081/ADA-100100589>
- DeMaris, A. (1989). Attrition in Batterers' Counseling: The Role of Social and Demographic Factors. *Social Service Review*, 63(1), 142–154. <https://doi.org/10.1086/603684>
- Drápal, J. (2017). Proč měřit recidivu nebinárně? *Česká kriminologie* (2).
- Drápal, J., Jiříčka, V., & Raszková, T. (Eds.). (2021). *České vězeňství* (Vydání první). Wolters Kluwer ČR, a. s.
- Duguid, S. R. (2000). *Can Prisons Work?: The Prisoner as Object and Subject in Modern Corrections*. University of Toronto Press. <https://doi.org/10.3138/9781442671676>
- Erismann, W., & Contardo, J. B. (2005). Learning to Reduce Recidivism: A 50-State Analysis of Postsecondary Correctional Education Policy. In *Institute for Higher Education Policy*. Institute for Higher Education Policy. <https://eric.ed.gov/?id=ED558210>
- Farrall, S. (2003). J'accuse: Probation Evaluation-Research Epistemologies: Part Two: This Time its Personal and Social Factors. *Criminal Justice*, 3(3), Article 3. <https://doi.org/10.1177/14668025030033002>
- Farrall, S., & Bowling, B. (1999). Structuration, human development and desistance from crime. *British Journal of Criminology*, 39(2), 253–268. <https://doi.org/10.1093/bjc/39.2.253>

- Farrington, D. P. (2007). Advancing Knowledge About Desistance. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 23(1), Article 1. <https://doi.org/10.1177/1043986206298954>
- Fox, K. J. (2022). Desistance frameworks. *Aggression and Violent Behavior*, 63, 101684. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2021.101684>
- Ford, J. A., & Schroeder, R. D. (2010). Higher education and criminal offending over the life course. *Sociological Spectrum*, 31(1), Article 1. <https://doi.org/10.1080/02732173.2011.525695>
- Ganem, N. M., & Agnew, R. (2007). Parenthood and adult criminal offending: The importance of relationship quality. *Journal of Criminal Justice*, 35(6), Article 6. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2007.09.008>
- Geer, T. M., Becker, J. V., Gray, S. R., & Krauss, D. (2001). Predictors of Treatment Completion in a Correctional Sex Offender Treatment Program. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 45(3), 302–313. <https://doi.org/10.1177/0306624X01453003>
- Gendreau, P., & Andrews, D. A. (1990). Tertiary Prevention: What the Meta-analyses of the Offender Treatment Literature Tell Us About “What Works.” *Canadian Journal of Criminology*, 32(1), Article 1. <https://doi.org/10.3138/cjcrim.32.1.173>
- Giordano, P. C., Cernkovich, S. A., & Rudolph, J. L. (2002). Gender, Crime, and Desistance: Toward a Theory of Cognitive Transformation. *American Journal of Sociology*, 107(4), Article 4. <https://doi.org/10.1086/343191>
- Giordano, P. C., Schroeder, R. D., & Cernkovich, S. A. (2007). Emotions and Crime over the Life Course: A Neo-Meadian Perspective on Criminal Continuity and Change. *American Journal of Sociology*, 112(6), 1603–1661. <https://doi.org/10.1086/512710>
- Graham, H., & McNeill, F. (2017). *Desistance: Envisioning Futures*.
- Green, S., Lancaster, E., & Feasey, S. (2013). *Addressing Offending Behaviour: Context, Practice and Value*. Routledge.
- Hall, L., & Harris, L. (2023). The gendered weight of desistance and understanding the ‘love of a good woman’: Desistance emotional work (DEW). *Probation Journal*, 70(3), Article 3. <https://doi.org/10.1177/02645505221118084>
- Healy, D., & O’Donnell, I. (2008). Calling time on crime: Motivation, generativity and agency in Irish probationers. *Probation Journal*, 55(1), Article 1. <https://doi.org/10.1177/0264550507085676>
- Hiller, M., Knight, K., & Simpson, D. (1999). Risk Factors That Predict Dropout from Corrections-Based Treatment for Drug Abuse. *The Prison Journal*, 79(4), 411–430. <https://doi.org/10.1177/0032885599079004004>
- Hird, J. A., Williams, P. J., & Markham, D. M. H. (1997). Survey of attendance at a community-based anger control group treatment programme with reference to source of referral, age of client and external motivating features. *Journal of Mental Health*, 6(1), Article 1. <https://doi.org/10.1080/09638239719030>
- Hollin, C., Palmer, E., McGuire, J., Hounscome, J., Hatcher, R., Bilby, C., & Clark, C. (2004). Pathfinder programmes in the Probation Service: A retrospective analysis. *Home Office Online Report*, 66(04)., 22.
- Humphrey, J. A., & Cordella, P. (Eds.). (2014). *Effective Interventions in the Lives of Criminal Offenders*. Springer New York. <https://doi.org/10.1007/978-1-4614-8930-6>
- Hunter, B. W. (2015). *White-collar offenders and desistance from crime: Future selves and the constancy of change* (First Edition). Routledge, Taylor & Francis Group.

- Kim, R. H., & Clark, D. (2013). The effect of prison-based college education programs on recidivism: Propensity Score Matching approach. *Journal of Criminal Justice*, 41(3), 196–204. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2013.03.001>
- King, S. (2013). Assisted desistance and experiences of probation supervision. *Probation Journal*, 60(2), 136–151. <https://doi.org/10.1177/0264550513478320>
- Kirkwood, S. (2023). ‘A wee kick up the arse’: Mentoring, motivation and desistance from crime. *Criminology & Criminal Justice*, 23(2), Article 2. <https://doi.org/10.1177/17488958211043691>
- Kreager, D. A., Matsueda, R. L., & Erosheva, E. A. (2010). Motherhood and Criminal Desistance in Disadvantaged Neighborhoods*. *Criminology*, 48(1), Article 1. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2010.00184.x>
- Kroner, D. G., Power, J., Takahashi, M., Harris, A. J. R., & Violence, J. I. (2014). Predicting Treatment Attrition Among Seriously Violent Offenders: An Application of the Directionality Model. *Journal of Interpersonal Violence*, 19.
- Laub, J. H., & Sampson, R. J. (1993). Turning Points in the Life Course: Why Change Matters to the Study of Crime. *Criminology*, 31(3), 301–326.
- Lipsey, M. W., & Cullen, F. T. (2007). The Effectiveness of Correctional Rehabilitation: A Review of Systematic Reviews. *Annual Review of Law and Social Science*, 3(1), 297–320. <https://doi.org/10.1146/annurev.lawsocsci.3.081806.112833>
- Maguire, M. (2004). The Crime Reduction Programme in England and Wales: Reflections on the vision and the reality. *Criminal Justice*, 4(3), 213–237. <https://doi.org/10.1177/1466802504048463>
- Maguire, M., & Raynor, P. (2017). Offender management in and after prison: The end of ‘end to end’? *Criminology & Criminal Justice*, 17(2), Article 2. <https://doi.org/10.1177/1748895816665435>
- Maruna, S. (2001). *Making good: How ex-convicts reform and rebuild their lives*. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10430-000>
- Maruna, S. (2012). Elements of Successful Desistance Signaling. *Criminology & Public Policy*, 11(1), 73–86. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9133.2012.00789.x>
- Maruna, S. (2016). Desistance and restorative justice: It’s now or never. *Restorative Justice*, 4(3), Article 3. <https://doi.org/10.1080/20504721.2016.1243853>
- Maruna, S., & Toch, H. (2005). The Impact of Imprisonment on the Desistance Process. In *Prisoner reentry and crime in America* (pp. 139–178). Cambridge University Press.
- McCarthy, D., & Brunton-Smith, I. (2018). The Effect of Penal Legitimacy on Prisoners’ Postrelease Desistance. *Crime & Delinquency*, 64(7), 917–938. <https://doi.org/10.1177/0011128716687291>
- McGrath, R. J., Cumming, G., Livingston, J. A., & Hoke, S. E. (2003). Outcome of a Treatment Program for Adult Sex Offenders: From Prison to Community. *Journal of Interpersonal Violence*, 18(1), Article 1. <https://doi.org/10.1177/0886260502238537>
- McLean, R., Maitra, D., & Holligan, C. (2017). Voices of Quiet Desistance in UK Prisons: Exploring Emergence of New Identities Under Desistance Constraint. *The Howard Journal of Crime and Justice*, 56(4), 437–453. <https://doi.org/10.1111/hojo.12213>
- McNeill, F. (2006). A desistance paradigm for offender management. *Criminology & Criminal Justice*, 6(1), 39–62. <https://doi.org/10.1177/1748895806060666>
- Miller, W. R., & Rollnick, S. (2013). *Motivational interviewing: Helping people change* (3rd ed). Guilford Press.
- Monsbakken, C. W., Lyngstad, T. H., & Skardhamar, T. (2013). Crime and The Transition to Parenthood: The Role of Sex and Relationship Context. *British Journal of Criminology*, 53(1), Article 1. <https://doi.org/10.1093/bjc/azs052>

- Nakamura, K., & Bucklen, K. B. (2014). Recidivism, Redemption, and Desistance: Understanding Continuity and Change in Criminal Offending and Implications for Interventions. *Sociology Compass*, 8(4), Article 4. <https://doi.org/10.1111/soc4.12150>
- National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (U.S.), Rosenfeld, R., Grigg, A., National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (U.S.), & National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (U.S.) (Eds.). (2022). *The limits of recidivism: Measuring success after prison*. The National Academies Press.
- Novek, E. M. (2005). "Heaven, Hell, and Here": Understanding the Impact of Incarceration through a Prison Newspaper. *Critical Studies in Media Communication*, 22(4), 281–301. <https://doi.org/10.1080/07393180500288410>
- Novopacká, M., Podaná, Z., Buriánek, J., Jiříčka, V., Hůrka, J., & Petras, M. (2023). *Úspěšnost a selhání ve vězeňských programech*. 2023(1), 1–25.
- Olver, M. E., Stockdale, K. C., & Wormith, J. S. (2011). A meta-analysis of predictors of offender treatment attrition and its relationship to recidivism. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 79(1), 6–21. <https://doi.org/10.1037/a0022200>
- Paternoster, R., Bachman, R., Bushway, S., Kerrison, E., & O'Connell, D. (2015). Human Agency and Explanations of Criminal Desistance: Arguments for a Rational Choice Theory. *Journal of Developmental and Life-Course Criminology*, 1(3), Article 3. <https://doi.org/10.1007/s40865-015-0013-2>
- Paternoster, R., & Bushway, S. (2009). Desistance and the "Feared Self": Toward an Identity Theory of Criminal Desistance. *The Journal of Criminal Law and Criminology (1973-)*, 99(4), 1103–1156.
- Piquero, A. R. (2012). Obeying Signals and Predicting Future Offending. *Criminology & Public Policy*, 11(1), 51–59. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9133.2012.00787.x>
- Podaná, Z., Novopacká, M., Buriánek, J., Hůrka, J., Jiříčka, V., & Petras, M. (2023). *Předpoklady úspěšnosti a selhávání odsouzených zařazovaných do vězeňských programů cílených na snižování rizik (ROOT '20)*. Projekt TA ČR, program ÉTA, TL03000532. *Souhrnná výzkumná zpráva*. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.
- Polaschek, D. L. L. (2011). High-Intensity Rehabilitation for Violent Offenders in New Zealand: Reconviction Outcomes for High- and Medium-Risk Prisoners. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(4), 664–682. <https://doi.org/10.1177/0886260510365854>
- Polaschek, D. L. L. (2017). Protective factors, correctional treatment and desistance. *Aggression and Violent Behavior*, 32, 64–70. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2016.12.005>
- Porporino, F. (2010). Bringing Sense and Sensitivity to Corrections: From Programs to "Fix" Offenders to Services for Supporting Desistance Bringing Sense and Sensitivity to Bringing Sense and Sensitivity to Corrections: From Programs to Corrections: From Programs to " " Fix Fix " " Offenders to Services for Supporting Offenders to Services for Supporting Desistance Desistance. *What Else Works? Creative Work with Offenders*.
- Rabey, G. P. (2001). Motivation is response. *Industrial and Commercial Training*, 33(1), Article 1. <https://doi.org/10.1108/00197850110366931>
- Sampson, R., & Laub, J. (2003). Desistance from Crime over the Life Course. In *Handbook of the Life Course* (pp. 295–309). https://doi.org/10.1007/978-0-306-48247-2_14
- Sampson, R., & Laub, J. (2011). A General Age-Graded Theory of Crime: Lessons Learned and the Future of Life-Course Criminology. *INTEGRATED DEVELOPMENTAL & LIFE-COURSE THEORIES OF OFFENDING*, 14.
- Schinkel, F. M., Marguerite. (2018). Prisons and desistance. In *An Introduction to Penology—LJMU Custom Publication*. Routledge.

- Schroeder, R. D., Giordano, P. C., & Cernkovich, S. A. (2010). Adult child-parent bonds and life course criminality. *Journal of Criminal Justice*, 38(4), Article 4. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2010.04.027>
- Simons, R. L., & Barr, A. B. (2014). Shifting Perspectives: Cognitive Changes Mediate the Impact of Romantic Relationships on Desistance from Crime. *Justice Quarterly*, 31(5), Article 5. <https://doi.org/10.1080/07418825.2012.704388>
- Simpson, S. S., & Weisburd, D. (Eds.). (2009). *The Criminology of White-Collar Crime*. Springer New York. <https://doi.org/10.1007/978-0-387-09502-8>
- Sousa, S., Cardoso, J., & Cunha, P. (2019). Risk and protective factors in criminal recidivist inmates. *Annals of Medicine*, 51(sup1), Article sup1. <https://doi.org/10.1080/07853890.2018.1562754>
- Theobald, D., Farrington, D. P., & Piquero, A. R. (2019). The Impact of Changes in Family Situations on Persistence and Desistance from Crime. In D. P. Farrington, L. Kazemian, & A. R. Piquero (Eds.), *The Oxford Handbook of Developmental and Life-Course Criminology* (pp. 474–494). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190201371.013.22>
- Travis, J., & Visher, C. (2005). *Prisoner Reentry and Crime in America*.
- Uggen, C. (1999). Ex-Offenders and the Conformist Alternative: A Job Quality Model of Work and Crime. *Social Problems*, 46(1), Article 1. <https://doi.org/10.2307/3097165>
- Utnage, R. (2022). Desistance and Prison Culture: A Trifurcated Prisoner Classification Theory. *Journal of Prisoners on Prisons*, 31(1), 65–76. <https://doi.org/10.18192/jpp.v31i1.6438>
- van Onna, J. H. R., van der Geest, V. R., Huisman, W., & Denkers, A. J. M. (2014). Criminal Trajectories of White-collar Offenders. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 51(6), 759–784. <https://doi.org/10.1177/0022427814531489>
- Villeneuve, M.-P., F.-Dufour, I., & Farrall, S. (2021). Assisted Desistance in Formal Settings: A Scoping Review. *The Howard Journal of Crime and Justice*, 60(1), 75–100. <https://doi.org/10.1111/hojo.12396>
- Walters, G. D. (2012). Criminal thinking and recidivism: Meta-analytic evidence on the predictive and incremental validity of the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles (PICTS). *Aggression and Violent Behavior*, 17(3), 272–278. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.02.010>
- Weaver, B. (2019). Understanding desistance: A critical review of theories of desistance. *Psychology, Crime & Law*, 25(6), Article 6. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2018.1560444>
- Wormith, J. S., & Olver, M. E. (2002). Offender Treatment Attrition and its Relationship with Risk, Responsivity, and Recidivism. *Criminal Justice and Behavior*, 29(4), 447–471. <https://doi.org/10.1177/0093854802029004006>
- Wormith, J. S. (1984). Attitude and Behavior Change of Correctional Clientele: A Three Year Follow-Up. *Criminology*, 22(4), Article 4. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1984.tb00317.x>
- Zoutewelle-Terovan, M., Geest, V., Liefbroer, & Bijleveld. (2012). Criminality and family formation: Effects of marriage and parenthood on criminal behaviour for men and women. *Crime and Delinquency*. *Crime & Delinquency*, 60. <https://doi.org/10.1177/001112871244>

